

(*Demonstration på tilhørerpladserne, hvorfra transparenter rulles ud og tryksager kastes ned i salen.*)

**Formanden:** Vil de damer og de herrer forsvinde med deres transparenter. Jeg beklager, at vi må føre de damer ud.

(*Fortsat demonstration på tilhørerpladserne.*)

**Formanden:** Mødet er udsat.

Mødet udsat kl. 15.32.

(*Demonstranterne fjernes fra tilhørerlojerne.*)

Mødet genoptaget kl. 15.35.

**Formanden:** Jeg fortsætter, hvor jeg blev afbrudt.

Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

*Forhandling om arbejdsministerens redegørelse af 9. december 1970 om gæstearbejderproblemer.*

(Redegørelsen (nr. II) findes i tidenden sp. 2088).

**Finn Christensen:** Ja, det er jo lidt af en antiklimaks at komme til på baggrund af, hvad der just er hændt i salen, og det er et spørgsmål, hvor stærkt man vil være i stand til at hidse sig op over det, vi nu skal drøfte, den redegørelse, der blev afgivet i sidste uge af arbejdsministeren vedrørende fremmedarbejderproblematikken her i landet.

Jeg vil indledningsvis takke arbejdsministeren for hans redegørelse. Den giver os lejlighed til i dag at drøfte en række aktuelle og i højere grad måske principielle spørgsmål, end vi havde lejlighed til at drøfte,

sidst vi her i folketinget drøftede fremmedarbejderproblematikken i forbindelse med indførelsen af det midlertidige stop for udstedelse af arbejdstilladelser.

Må jeg have lov til at sige, at selve redegørelsen er holdt i temmelig generelle vendinger og ikke indeholder så forfærdelig meget konkret. Arbejdsministeren mener ifølge redegørelsen ikke, at tiden er inde til at fastlægge en gæstearbejderpolitik i alle enkeltheder, som der står i redegørelsen.

Efter min mening skal man passe meget på, at vi ikke venter for længe og forpasser tiden med hensyn til at få lavet en egentlig gæstearbejderpolitik. Vi kan meget nemt komme i den situation, at tidspunktet forpasses, at vi derved får nogle samfundsmæssige konsekvenser, som det kan blive svært at overskue, og at vi kan få meget svært ved at komme tilbage til udgangspunktet igen; hvis vi ikke formulerer en egentlig gæstearbejderpolitik. Jeg skal tage det spørgsmål op senere.

Det første hovedproblem, arbejdsministeren redegjorde for, var spørgsmålet om gæstearbejdernes betydning for samfundsøkonomien. Efter min mening drejer det sig her om at sondre imellem to problemstillinger. Den ene er den, som opstår i en akut situation, hvor der er mangel på arbejdskraft, og hvor man altså skal lukke nogle huller på grund af denne snævre, akutte arbejdskraftmangel. Den anden er efter min mening den, at man skal drøfte på længere sigt, om man vil basere sin øgede velstand og sin øgede produktion på import af fremmed arbejdskraft, hvis arbejdskraften ikke kan fremkaffes her i landet.

Jeg skal i første omgang beskæftige mig med den situation, som vi i øjeblikket har i landet, nemlig at vi beskæftiger fremmed arbejdskraft på grund af mangel på arbejdskraft i den stramme arbejdsmarkedssituation, vi har i øjeblikket. Hertil er vel at sige, at det er sikkert nok umuligt til enhver tid at have en arbejdskraftpolitik, en arbejdsmarkedspolitik og en økonomisk politik, der balancerer, således at man ikke på den ene side har en alt for stor arbejdsløshed og på den anden side har en alt for stor mangel på arbejdskraft. Det er nok svært at ramme balancepunktet, og der vil sandsynligvis i mange situationer være behov for at supplere arbejdskraften, specielt f. eks. i visse

[Finn Christensen.]

importindustrier, hvor man kunne risikere at miste ordrer; så en produktion gik på gulvet, fordi man ikke var i stand til at få den fornødne arbejdskraft. Det er som sagt i den situation, vi står i dag; det er på det grundlag, vi i dag har fremmede arbejdere beskæftiget her.

Det har bl. a. også medført, at vi har fået alle vanskelighederne på det sociale område, det boligmæssige område, det kulturelle område, som bl. a. har været årsagen til, at vi midlertidigt har været nødt til at standse for udstedelsen af arbejdstilladelser for ligesom at få skik på den politik, der i virkeligheden ingen politik har været, fordi vi ikke rigtig har haft nogen løsninger på, hvordan man skulle klare disse ting. Jeg forstår også, at arbejdsministerens konklusion i redegørelsen i virkeligheden er, at dette midlertidige stop for udstedelse af arbejdstilladelser sandsynligvis aldrig bliver ophævet, forstået på den måde, at man nok aldrig kommer tilbage til situationen fra før stoppets indførelse, hvor der var en fuldstændig restriktionsfri adgang for arbejdsgiverne til at beskæftige fremmed arbejdskraft i den udstrækning, arbejdsformidlingen her i landet ikke var i stand til at skaffe dansk arbejdskraft. Det fører til, at jeg godt kunne tænke mig at spørge arbejdsministeren om et par ting i forbindelse med den situation, vi har lige nu, hvor vi altså har det midlertidige stop.

Der har i pressen de seneste par dage været nogle bemærkninger fremme om, at man opererer med en nødplan for dispensationer. Hvordan ser denne nødplan ud, hvad går den ud på? Der har også været bemærkninger om, at man også arbejder med gennemførelsen af en egentlig dispensationsordning på toppen af den nødplan, man er nødt til at have, fordi der hele tiden skal tages stilling til dispensationer. Jeg ville meget gerne, om vi her i dag kunne få nogle bemærkninger fra arbejdsministeren, hvor han kunne fortælle os, hvad disse dispensationsordninger i virkeligheden går ud på. Jeg har nemlig den opfattelse, at de dispensationsordninger, vi arbejder med nu og kommer til at arbejde med i den nærmeste tid, får en eller anden konsekvens for den endelige indslusningsordning, for man kan vel ikke forestille sig, at vi endnu i denne fase her bygger noget op, som vi så om 4 eller 5 måneder må

kassere totalt. Derfor har det også relevans for diskussionen om, hvordan vi på længere sigt skal ordne indslusningsproblematikken, hvorledes disse dispensationsordninger bliver udformet.

Jeg vil også gerne spørge arbejdsministeren — det siger han nemlig ikke så klart i sin redegørelse — hvad der er hans tanker på længere sigt med hensyn til indslusningsordningerne, om han går rundt med tanker om at oprette arbejdskraftaftaler med nogle af de lande, fra hvilke vi i øjeblikket rekrutterer fremmed arbejdskraft. Arbejdsministeren siger i sin redegørelse, at noget sådant kunne overvejes, og jeg mener personlig, at vi er i en situation, hvor den eneste løsning er at få en sådan egentlig arbejdsmarkedsaftale med de lande, hvorfra vi skal rekruttere fremmed arbejdskraft, hvis vi fortsat skal gøre det.

Så gør arbejdsministeren nogle betragtninger gældende om, hvad man eventuelt kunne forestille sig i den situation, vi kommer i om nogle måneder, når vi måske skal lukke slusen mere op. Han gør sig nogle betragtninger om, at man måske kunne overveje at lægge nogle forpligtelser på arbejdsgiveren i den forbindelse. Det fremgår ikke rigtig af redegørelsen, hvad det er for overvejelser, og hvad de eventuelt munder ud i, for der kan jo være tale om at pålægge arbejdsgiveren en lang række forpligtelser i forbindelse med beskæftigelsen af fremmed arbejdskraft.

Det har været meget diskuteret, om man skulle pålægge dem en egentlig forpligtelse til at skaffe bolig. Det vil nok være ret tvivlsomt. Det er ofte fremgået i debatten, at mange stiller sig meget tvivlende over for dette, for derved får man en slags stavnsbånd for den arbejdskraft, arbejdsgiveren kommer til at beskæftige. Men derfor kunne man jo godt forestille sig, at han på en eller anden måde blev involveret i det problem at anvise bolig til de mennesker, han nu engang skal beskæftige.

Man kunne også forestille sig, at arbejdsgiveren kom til at betale en del af de udgifter, der fremover måtte være forbundet med hvervningen, rekrutteringen af fremmed arbejdskraft. Det kan vel ikke være sådan, at det er en udgift, der er arbejdsgiveren fuldkommen uvedkommende?

Jeg vil i øvrigt gerne i denne forbindelse

[Finn Christensen.]

gøre opmærksom på, at jeg synes, det ville være i fuld overensstemmelse med de bestræbelser, der i øjeblikket foregår i forbindelse med socialreformens strukturændringer, at man måske overvejede at knytte arbejdsformidlingen og boligansvinningskontorerne nærmere sammen i de enkelte kommuner, således at arbejdsformidlingen ikke sidder og udsteder arbejdsstilladelser i blinde, uden at der er en nøje koordination imellem det, arbejdsformidlingen foretager sig, og den lokale boligsituation. Jeg mener, dette ville være i overensstemmelse med de tanker, der i øvrigt er om at nedbryde skrankerne imellem de mange forskellige instanser, der i øjeblikket beskæftiger sig med løsningen af sociale problemer.

Jeg vil gerne på dette sted påpege, at det så også er logisk, at ansvaret for gæstearbejderproblemet også må koordineres. En må have ansvaret, og jeg ser ikke rettere, end at det i virkeligheden må være arbejdsministerens ansvar at sørge for, at disse problemer bliver koordineret. Det er godt nok sådan, at en lang række løsninger måske skal foregå ved ændringer i sociallovgivningen, ved samarbejde med undervisningsministeriet, og hvad ved jeg. Men et eller andet sted må ansvaret placeres for denne koordinering. Ellers fortsætter vi bare, hvad vi så ofte har gjort i vor sociale politik herhjemme: lader akterne gå fra bord til bord, og svaret er så ved hvert enkelt: det er ikke mit bord.

Jeg vil altså understrege, at dette ansvar fremover må placeres i arbejdsministeriet.

Jeg vil i øvrigt sige, at hvis man kommer frem til et samarbejde mellem arbejdsformidlingen og boligansvinningskontorerne vedrørende gæstearbejderne, kommer man i virkeligheden, så vidt jeg kan se, til at diskriminere danskere, for i dag er der ingen pligt til en sådan boligansvinnings for danskere. Derfor vil jeg gøre opmærksom på, at her er vi måske ved et problem, hvor det drejer sig om at være meget varsomme i vores overvejelser om på længere sigt at tilrettelægge velstandsforøgelsen her i landet på baggrund af fremmed arbejdskraft. Hvis vi gjorde, hvad vi kunne for at mobilisere den allerede eksisterende arbejdskraftreserve her i landet, kunne det godt være, at vi slet ikke havde den store mangel på arbejdskraft, vi i øjeblikket har. Når f. eks. arbejdskraftens

mobilitet er et problem, er det ikke mindst, fordi boligproblemet eksisterer som en faktor, og skal vi f. eks. mobilisere de yderste reserver, vi har i vor egen befolkning, og gøre dem mere mobile, er det altså et spørgsmål om at skaffe boliger dér, hvor der er arbejde. Så kan vi ikke affinde os med en situation, hvor vi bare siger: ja men dér er ikke boliger, og så importerer vi fremmede arbejdere og lader dem med deres måske lave ambitionsniveau acceptere de dårlige boligforhold, der er på stedet, med de sociale resultater, det kan få til følge, den konfrontation, der kan komme mellem den sociale retfærdighedssans, der normalt er i det danske samfund, og den situation, de befinder sig i.

Jeg tror, det er meget vigtigt, at vi prøver på at se på denne problemstilling, for det er da således, at i forbindelse med kvindernes ligelønsproblematik — nu håber jeg ikke, der bliver alt for megen larm, fordi jeg genoptager nogle af de problemer — er der helt givet også gemt en arbejdskraftreserve. Der er ikke mindre end  $\frac{1}{2}$  mill. kvinder i øjeblikket, der ikke er ude i erhverv. Nogle af dem skulle nok være til at lokke frem ved forskellige arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger, ikke mindst ved hjælp af lige løn.

Ministeren siger i sin redegørelse, at han ikke drager nogen egentlig konklusion, fordi han mener, at det er en smule for tidligt at drage en konklusion af overvejelserne om konsekvenserne af, hvad der vil ske på længere sigt, hvis vi baserer vores økonomi på import af fremmed arbejdskraft. Men jeg tror ikke, man kommer uden om allerede nu at analysere denne problemstilling. Det kan godt være, at den er meget mere kompleks, end de fleste vil indrømme, men så meget desto hurtigere bør vi gå i gang med at diskutere disse spørgsmål.

Hvad sker der f. eks. med den industrielle strukturforandring, hvis vi bare fremover lader det glide og ligesom benytter os af den mulighed, der ligger i at sætte billig arbejdskraft ind, hver gang arbejdskraft går fra et lavtlønsområde og over til et område, hvor der er højere betaling? Afhjælper det vores efterspørgselspres på længere sigt? Løser det problemet? Løber vi ikke ind i den situation, at én fremmedarbejder måske skaber behov for en ny fremmedarbejder? Hvor

[Finn Christensen.]

meget ved vi om det i dag? Vi ved f. eks., at der kan ske forstyrrelser på lavtlønsområdet, hvis vi bare ukritisk forholder os således til fremmedarbejderproblemet, som vi har gjort hidtil. Hvad med nationalproduktet? Sker der i virkeligheden en omfordeling af dette nationalprodukt? Hvis vi tilfører samfundet en så stor gruppe lavtlønnede, sker der simpelt hen noget med lønkvotaen i samfundet.

Jeg er bange for, at hvis vi fortsætter uden en målsætning på dette område, risikerer vi at sætte gang i en udvikling, som ikke kan føres tilbage, og derfor kan det altså ikke nytte noget, at vi nu siger, tiden ikke er inde. Jeg tror i allerhøjeste grad, tiden er inde til at få en sådan analyse i gang, og jeg ville foreslå, at man f. eks. meget hurtigt optog drøftelser med svenskerne, som ikke mindst i de seneste år har haft en lang række problemer, og som i hvert fald må vide noget om, hvad konsekvenserne er på længere sigt af at basere sin økonomi på fremmed arbejdskraft.

**Simonsen:** Også jeg skal starte med at slutte mig til takken til arbejdsministeren for den redegørelse, vi har fået om gæstearbejderproblematikken. Jeg tror, det er gavnligt, at vi dermed kan få lejlighed til at drøfte de mange problemer, der knytter sig til Danmarks nye situation som gæstearbejderland. Det bliver formentlig ikke den sidste diskussion, vi får om disse problemer.

Jeg synes samtidig, når vi er i gang med takken, at der også er grund til at takke gæstearbejderudvalget for den betænkning, der er kommet derfra. Der er grund til at hæfte sig ved, at der har været tale om et efter normale forhold meget hurtigt arbejde og også, synes jeg, et meget fornuftigt resultat, når man tager i betragtning, at vilkårene for dette udvalgs arbejde egentlig ikke altid har været de bedste. Jeg tænker her på den stærkt følelsesmæssige debat, som ikke mindst i det sidste par år har stået om gæstearbejderproblematikken, hvor der pludselig er blevet stillet krav om fra offentlighedens side, at nu skal der være øjeblikkelige løsninger.

At der knytter sig en række problemer til gæstearbejderproblematikken, skal vi være de første til at erkende, men vi finder også,

at det ved en diskussion som denne er nødvendigt at fastslå, at det rent følelsesmæssige engagement måske undertiden tager lidt overhånd i debatten, og at en nøgtern stillingtagen i de forskellige faser af udviklingen måske havde bragt os nærmere en rimelig løsning, end tilfældet er i dag. Jeg tænker her f. eks. på projektet i Avedøre, som jeg om lidt skal komme tilbage til, og som for mig er et af eksemplerne på, at en ting kommer til at trække i langdrag, fordi debatten om den er mere følelsesbetonet end realistisk betonet.

En tilførsel af gæstearbejdere, som vi har set det i det sidste års tid, vil selvsagt give tendens til spændinger. Hvor tolerante vi end kan være i dette samfund, viser det sig alligevel, at der med mellemrum kommer optræk til diskrimination, som ikke uden videre forhindres ved love og bekendtgørelser — det synes jeg er vigtigt at gøre sig klart — men kun gennem den enkelte borgers ændrede indstilling over for mennesker, som kommer fra andre samfund. Jeg tror, at gæstearbejdernes tilstedeværelse i så henseende på mange måder kan være en nyttig inspiration til den almindelige kulturelle udvikling i et samfund som vort.

Det er givet, at der undertiden har været optræk i de senere år til udnyttelse af gæstearbejdere; det er der vel undertiden, desværre må vi sige, en tendens til, når mennesker, som ikke kender til sproget, som ikke kender til de dagligdags forhold o. s. v., kommer til et land. Så kommer vi desværre ud i situationer som f. eks. problemet om de uheldige boligforhold. Det er vel nok dér, vi har set de stærkeste tendenser til, om man så må sige, dårlig behandling af gæstearbejdere. Men jeg tror på den anden side, når vi ser på spørgsmålet om udnyttelse i forbindelse med boligsituationen, at vi må gøre os klart, at mange af de mennesker, der kommer til dette land for at få et arbejde, stiller andre krav til boligen, end vi danske har. Det er mennesker, der i første række kommer for at tjene penge, som de i så stor udstrækning som muligt sender hjem til familien i hjemlandet, og som derfor naturligvis stiller beskedne krav til boligens indretning. Det bevirker så, at vi desværre ser nogle uheldige eksempler, Vognmandsmarken for at tage et eksempel.

Som det fremgår af gæstearbejderudval-

[Simonsen.]

gets rapport, er der nok tale om en væsentlig stigning i antallet af gæstearbejdere i 1970, men antallet er vel i det store og hele beskedent i forhold til de antal, man har i de fleste andre vesteuropæiske velstandssamfund. Jeg tænker her bl. a. på, at man i Tyskland har et antal gæstearbejdere, der svarer til 9 pct. af lønmodtagergruppen, og at det i Sverige svarer til 7 pct. af lønmodtagergruppen, mens det her i Danmark for øjeblikket svarer til knap 2 pct. Selv om jeg langt fra skal gøre mig til talsmand for blot at køre los, vil jeg dog på den anden side gerne anføre, at tallet i sig selv i den eksisterende situation efter vor opfattelse ikke er foruroligende. Det havde været tiltalende, hvis vi havde været i stand til at lægge os fast på en eller anden procentvis import. Med en vis margen skulle det egentlig teoretisk være muligt.

Jeg forstår vel, at det ikke har været muligt for gæstearbejderudvalget på den korte tid at komme med beregninger med hensyn til vurderinger af gæstearbejdernes indflydelse på samfundsøkonomien som helhed, men jeg vil dog gerne opfordre ministeren til ved denne lejlighed, som det lægges op til fra udvalgets side, at videreføre et arbejde på disse områder, således at vi i højere grad bliver i stand til ud fra disse økonomiske betragtninger og vurderinger at formulere en klarere målsætning, end tilfældet er for øjeblikket.

Ser vi på problemet under den brede synsvinkel, for anderledes mener jeg ikke det kan være under mere detaljerede økonomiske betragtninger, er vi enige med ministeren i, at der selvfølgelig både er fordele og ulemper ved at have gæstearbejdere. Vi ser fordelene i forbindelse med, at gæstearbejderne er en mere mobil arbejdskraft, gæstearbejderne kan udfylde huller i en periode, hvor tilgangen af arbejdskraft, som det er tilfældet i disse år i det danske samfund, er faldende. En række virksomheder, som pludselig får ordrer og ikke kan skaffe den tilstrækkelige arbejdskraft på et stramt arbejdsmarked, kan få behovet opfyldt med import af gæstearbejdere, og dermed løser vi nogle problemer for erhvervslivet.

Men der er så sandelig også, når vi går over til ulemperne, de spørgsmål, arbejdsministeren har været inde på, nemlig at et for

stort antal gæstearbejdere kan modvirke en ønskelig strukturrationalisering, idet vi må konstatere, at langt det største tal af gæstearbejdere er arbejdere, som udfører manuelle funktioner i samfundet og derfor ved deres tilstedeværelse kan komme til at have en forsinkende virkning både på naturlige strukturændringer i samfundet og på automatiseringen som helhed i erhvervslivet. Endelig er der det spørgsmål, som hr. Finn Christensen var inde på, nemlig at en import i sig selv kan være selvforstærkende, idet man ved stor import af gæstearbejdere kan skabe et endnu større behov.

Konklusionen må derfor være, som ministeren også nævner det i sin redegørelse, at man må opnå en balance, således at tilgangen ikke bremser strukturudviklingen, men så vi får mulighed for at løse flaskehalsproblemerne.

Med andre ord: gæstearbejderproblematikken må indgå som et væsentligt led i den almindelige arbejdsmarkedspolitik. Det drejer sig derfor om at nå frem til en mere effektiv styring, og i den forbindelse må vi vel alle sætte vor lid til gæstearbejderregistret, som jeg har forstået vil komme til at fungere fra marts måned næste år. Der er nok grund til i forbindelse med gæstearbejderregistret at fremhæve, at dets effektivitet i meget høj grad kommer til at afhænge af, at de forskellige led ude i samfundet opfylder deres forpligtelser med hensyn til at forsyne registret med oplysninger. Men forhåbentlig bliver registret vejen til at få styr på spørgsmålene om medlemskab af sygekasser, arbejdsløshedskasser o. s. v., hvor man vel desværre må have en begrundet formodning om, at der er en hel del svævende i dag, som ikke er inde under disse sikkerhedsnet. Med et solidt materiale via et sådant register skulle der være mulighed for det såkaldte indslusningsorgan for at få mere styr på tingene.

Må jeg sige i forbindelse med den almindelige styring, at vi tror, det vil være rigtigt at stille mod et system, hvor arbejdstilladelsen gives i vedkommendes hjemland, altså inden vedkommende forlader hjemlandet. Det bringer os naturligvis ind på spørgsmålet om arbejdskraftaftaler, som hr. Finn Christensen har nævnt, og som jeg egentlig også godt kunne tænke mig at høre ministerens vurdering af, idet jeg nok synes, at der

[Simonsen.]

er meget, der taler for, at skal man have en fornuftig og smidig ordning af disse ting, kommer arbejdskraftaftaler ind som et fornuftigt instrument. Det vil også på den måde i højere grad være muligt f. eks. at gennemføre helbredsundersøgelser, hvor det er sundhedsmæssigt forsvarligt, inden afreisen fra hjemlandet. Man ville også f. eks. have mulighed for allerede inden afreisen at give en vis information om det samfund, som de pågældende søger til, måske oven i købet komme så langt, at man kunne give introduktionskurser i sprog o. s. v., således at disse mennesker var mere velforberedt til den tilpasningsproces, de går ind til, når de ankommer til landet.

Boligproblemet er, som jeg tidligere har nævnt, det, som debatten i særdeleshed har været centreret om. Jeg synes, det er beklageligt, at Avedøreprojektet er blevet forsinket. Der er sagt mange negative ting i debatten om Avedøreprojektet, og der er selvfølgelig også mange negative ting at fremhæve, men jeg synes egentlig også, der er mange positive ting. Når vi stadig væk holder fast ved det fundamentale i ideen omkring Avedøreprojektet: at der er tale om et indslusningscenter, at man kun skal opholde sig der i 6 måneder for derefter at komme ud i samfundet, at man et sådant sted har mulighed for at få rådgivning, sprogundervisning o. s. v.; igen en større mulighed for at tilpasse sig samfundet, så mener jeg, der er noget positivt ved Avedøreprojektet, og derfor vil jeg håbe, at der kommer mere gang i dette projekt, end vi har set det i de sidste måneder. Men selvfølgelig er det klart, lad mig slå dette fast, at der med Avedøreprojektet kun er tale om et overgangsfænomen.

Vi har dernæst fået boligministerens forslag i forrige måned om muligheder for indpasning af gæstearbejdere i det offentligt støttede byggeri og om tilskud til opførelse af arbejderkollegier, og det vil vel egentlig sige, at vi på disse områder er ved at have skabt i hvert fald rimelige forudsætninger

for at løse en del af boligproblemet. Man kunne vel nok sige — også ud fra betragtninger, jeg tidligere har været inde på — at det, det drejer sig om for mange af disse mennesker, er at holde boligudgiften nede på et minimum, og at den almindelige værelseudlejning er et område, som interesserer dem meget, men at vi nok må erkende, at når det er svært for gæstearbejderne at leje værelser, hænger det bl. a. sammen med de trods alt eksisterende, dog forhåbentlig beskedne tendenser i samfundet til diskrimination: at man ikke er interesseret i at tage udlændinge ind.

Men der rejser sig det principielle spørgsmål, i hvor stor udstrækning arbejdsgiverne skal være forpligtede til at fremskaffe boliger til de gæstearbejdere, de ansætter. Der mener jeg det er rimeligt, som der vel allerede kan siges at være praksis for, at når det drejer sig om større kontingenter af gæstearbejdere, skal man fremskaffe boliger, men at det ville være umuligt og urimeligt at administrere, hvor det drejer sig om individuelle ansættelser, om enkeltansættelser.

Jeg vil også gerne gøre nogle bemærkninger i forbindelse med selve spørgsmålet om rådgivningsproblematikken i almindelighed. Der er som bekendt under socialministeriet blevet ansat en såkaldt gæstearbejderkonsulent, som skal varetage den funktion, der hedder rådgivning over for myndigheder og organisationer i forbindelse med gæstearbejdere.

Det er klart, at der under alle omstændigheder er et behov på dette område. På den anden side lægger vi også vægt på at få understreget, at der ikke skal opbygges store administrative organer i forbindelse med gæstearbejderne. Det er vigtigt, at gæstearbejderproblematikken bliver løst inden for de eksisterende organer i dette samfund og ikke via specialorganer. Jeg tror, at når det drejer sig om rådgivning og information, kan meget af denne i virkeligheden gives og måske endda gives på en bedre måde af mange af de frivillige og folkelige organisationer, som jo er langt inde i arbejdet med

[Simonsen.]

dette. Jeg tænker bl. a. på People to People-organisationen, og der kan nævnes andre, som jeg mener har gjort et meget stort og godt arbejde for at få gæstearbejdere tilpasset samfundet. Jeg synes, det er rimeligt, at man fra statens og kommunernes side måske i højere grad over for sådanne organer er parat til at støtte, hvor der er behov for støtte, således at man ad den folkelige kulturelle vej kan være med til at få gæstearbejderne til at føle sig mere hjemme her i landet.

Lad mig til slut omtale diskussionen om gæstearbejdere eller ikke gæstearbejdere. For os at se er der ikke nogen mulighed for at vælge det enkle standpunkt blot at sige nej ud fra betragtningen om, at vi påfører vort samfund en række problemer, som vi kunne have sparet os. Vi har allerede i en årrække haft den frie arbejdskraftvandring i Skandinavien. Vi forventer at blive medlem af EEC, hvor nogenlunde tilsvarende forhold vil gøre sig gældende. I den stærkt stigende internationalisering får vi ingen muligheder for blot at lukke af. Det, det drejer sig om, må derfor være en fornuftig regulering som et led i den almindelige arbejdsmarkedspolitik. Vi kan konstatere, som gæstearbejderudvalget har gjort det, at for en stor del af gæstearbejdernes vedkommende er der tale om kortvarige ophold uden ønske om integration i det danske samfund, og en mindre integration vil formentlig, som jeg tidligere har nævnt, på mange måder være en ganske fornuftig og god stimulans for dansk kultur og folkeliv.

Vigtigere er det for vort vedkommende at holde fast ved, at de gæstearbejdere, vi giver arbejdstilladelse her i landet, får samme forhold, som danskerne selv har at leve under, for kun herigennem har vi mulighed for at hindre en proletarisering, som vil give unødige og uønskede spændinger.

I de måneder, hvor vi nu kommer til at leve under den stærke begrænsning af arbejdstilladelser, har vi muligheden for at få de forskellige brikker på plads, få systemerne til at fungere, således at vi i højere grad i fremtiden kan styre udviklingen, og så må situationen efter min opfattelse simpelt hen blive den, at vi med mellemrum må tage denne situation op til vurdering og justering.

**Robert Christensen:** Jeg vil gerne takke arbejdsministeren for den redegørelse, vi har fået, og sige, at jeg mener, det er rigtigt, at vi får debatten nu, selv om vi har taget hul på den engang for ikke så længe siden.

Det er klart, at en tilgang af gæstearbejdere i så stort mål, som vi har oplevet i Danmark det sidste års tid eller to, giver os en del problemer; det giver os også nogle problemer, vi har vanskeligheder med at klare, fordi det er en helt ny situation for os. Men det er vores opgave at lære at løse disse problemer.

I redegørelsen nævner arbejdsministeren, at man ikke kan gøre op samfundskonomisk, hvilken betydning gæstearbejderne har for os, og det tror jeg er rigtigt. Hvis man vil forsøge at gøre op f. eks. valuta-mæssigt, at vi importerer råvarerne og vi importerer arbejderne og de eksporterer en væsentlig del af den løn, de tjener, så er det da meget sandsynligt, at vi vil komme til et ret kummerligt resultat. Men man bør heller ikke gøre det op på den måde; betydningen af, at vi har gæstearbejderne, er vel i virkeligheden mest den, at de kommer til os og overtager nogle arbejdspladser i en periode, hvor vi har mangel på arbejdskraft; sådan må det jo være, da man ikke kan anvise dem arbejde i Danmark, hvis det kan anvises til danskere.

Dernæst er det en fordel ved gæstearbejdere, at de er, eller i hvert fald en meget stor del af dem er, en meget mobil arbejdskraft, som hyppigt kommer for en kortere, eventuelt en lidt længere periode, men hidtil har det jo ikke været mange, der kommer til os for virkelig at blive. Betydningen af det ligger vel mest deri, at vi har en fleksibel arbejdskraft at sætte ind i spidsbelastninger. For vore egne arbejdere kan det jo nok se ud for et kort syn, som om det er en konkurrence; der kommer og vil tage arbejde fra dem. Jeg tror da, vore egne arbejdere skal se lidt anderledes på problemet, nemlig at resultatet er, at danske arbejdere hyppigt flytter til et bedre betalt arbejde, når der kommer gæstearbejdere.

Alt i alt finder vi fra venstres side, at det er heldigt, at vi har gæstearbejderne, at vi kan trække på dem, når der er brug for dem, men at vi er nødt til at have en vis kontrol, at vi finder et fornuftigt balancepunkt. For vi må heller ikke gøre det så let

[Robert Christensen.]

at skaffe gæstearbejdere, at vi derved hindrer en nødvendig strukturændring, altså en nødvendig rationalisering, i vort erhvervsliv.

Arbejdsministeren omtalte dernæst en del af de tilpasningsproblemer, som gæstearbejderne har, og som også vi har med gæstearbejderne. Her vil jeg gerne nævne nogle ting: det står for mig, som om de sproglige vanskeligheder er en væsentlig del af deres tilpasningsproblemer. Mange af dem kommer så langt borte fra, at deres modersmål er så forskelligt fra vort sprog, at det giver dem visse vanskeligheder. Derfor tror jeg, det er rigtigt, at vi forsøger, så godt som det er muligt, at lære dem så meget dansk, at de er i stand til at begå sig i vort samfund, og jeg vil pege på, at dertil må fritidsloven kunne bruges. Jeg har hørt — hvis det er forkert, kan jeg vel få afkræftet det her — at man er i færd med at trykke de forskellige advarselsskilte, der hænger rundt omkring på arbejdspladserne dér, hvor der er fare, på fremmedarbejdernes sprog. Hvis det er rigtigt, mener jeg i høj grad, det vil være nødvendigt, at de er hængt op ved siden af vore egne advarselsskilte, så at vi ikke får flere arbejdsulykker med gæstearbejderne end højest nødvendigt. Jeg er godt klar over, at så kan man ikke bebrejde arbejdsministeren alt, hvad der sker derefter, for en del af disse mennesker er jo ikke engang i stand til at læse deres eget sprog, og så nytter dette jo ikke så meget.

De har også tilpasningsproblemer i henseende til boligforholdene, idet de ofte støder den danske befolkning. Deres boligtilpasning står for mig som noget af det vanskeligste, fordi de, som det er nævnt andetsteds, kommer fra lande, hvor man er meget mere nøjsom i krav til boligen, end vi er her i landet. Men en del af dem er tillige under opdragelsen i deres hjemland vant til at have helt anderledes forpligtelser eller en helt anden solidaritetsfølelse over for familien, også over for fjernere familiemedlemmer, end vi er vant til her i Nordeuropa. Mon ikke det er årsagen til, at det ofte sker, når en familie har fået en lejlighed, at det ikke varer ret længe, før der bor 3-4 familier i lejligheden? Mon ikke det vil være rigtigt, at vi forsøger at lære disse mennesker, at det ikke er skik og brug i Danmark? Vi skal

ikke komme med forbud, men blot fortælle dem, at det går dem lettest, hvis de forsøger at følge dansk skik.

Jeg er tilhænger af, at vi går i gang med nogle kollegier, også det ved Avedøre, for jeg vil gerne dele gæstearbejderne op i 3 kategorier. Nogle af dem kommer for en meget kort tid og har kun det formål at tjene nogle penge hos os og så efter ret kort tid rejse hjem igen og eventuelt etablere sig i deres hjemland. Mange af disse gæstearbejdere ønsker slet ikke at komme i kontakt med den danske befolkning; vi ser dem gå rundt på gaderne o. s. v., de går i små flokke og søger slet ikke kontakt med den danske befolkning, og jeg kan ikke se, der ville være noget forkert i, at de boede på sådanne kollegier. Andre kommer for at være her i længere tid, og hvad dem angår, er det vores opfattelse i venstre, at det ikke ville være rigtigt, at de opholdt sig i sådanne kollegier i meget lang tid. Det må altså være overgangslejlre, sådan at man får dem ud i befolkningen, hvis de skal være her ret længe. Enkelte iblandt dem ønsker vel ligefrem at indvandre til Danmark, og så skal vi tage godt imod dem.

Jeg er glad for, at arbejdsministeren meddeler, at man kan forvente, at registreringen er klar i løbet af forårstiden. Jeg tror, at den manglende registrering er skyld i mange af de ting, der foregår, og at disse vil kunne undgås, når vi får den. Den forrige taler nævnte, at vi i hvert fald med den kunne få hånd i hanke med, at gæstearbejderne opfylder de betingelser, de skal opfylde med medlemskab af det ene og det andet.

Her vil jeg gerne udtrkke ønsket om, at det må lykkes de danske fagforeninger at få oprettet et tillidsforhold til disse mennesker. Jeg ved rundt omkring fra, at mange af dem bliver kontaktet, men holder sig væk; mange er fra deres hjemland bange for organisationer, og jeg tror, det ville være heldigt, om der blev skabt en bedre kontakt mellem arbejdsorganisationerne og disse arbejdere.

Sidste gang, vi debatterede dette spørgsmål, gik jeg ind for en sundhedskontrol og sagde, at det ikke kan være nogen diskriminering, vi udsætter dem for. Her i vort land er sundhedsvæsenet jo gået over til, når det drejer sig om de meget smitsomme sygdom-



[Robert Christensen.]

me, at være forebyggende fremfor at være helbredende, og jeg mener, det må være i vores interesse, at vi, især da vi efter mange års vaccinationer vel kan være ret modtagelige for sådanne sygdomme, garderer os imod dem. Også det vil jeg gerne anbefale.

Med hensyn til vor gæstearbejderpolitik er det vor opfattelse, at man bør have den lagt ud i de lande, hvor vi ønsker at hente arbejderne fra. Det kan ikke være rigtigt, som det ofte er sket, at de rejser til Danmark og skaffer sig arbejdstilladelse på en mere eller mindre pæn måde. Jeg tror, vi må have, om ikke en afdeling af vores arbejdsformidling, så i hvert fald noget lignende ude i de lande, hvor vi henter dem, sådan at de får så megen oplysning som muligt ikke alene om arbejdsforhold og lønforhold i Danmark, men i det hele taget om det danske samfund og om danskernes måde at leve på. Det vil jeg gerne anbefale, hvis det kan lade sig gøre.

Den indslusning, vi skal have, må vi se at få bragt orden i ved at benytte den ventetid, vi nu har, dertil. Dernæst tror jeg, det er væsentligt, at vi får givet dem den nødvendige rådgivning — socialrådgivning og anden form for rådgivning — således at vi får lært disse mennesker, hvordan leveformerne i Danmark er, så at de skiller sig mindre ud fra den danske befolkning.

Jeg kan ikke tilbageholde en slutbemærkning. Det er ikke altid, disse fremmedelementer i vor befolkning bliver behandlet så pænt, som de burde behandles. Her i Danmark er der mange mennesker, der har forfærdelig travlt med at gøre opmærksom på det, når man andre steder i verden behandler mindretal intolerant. Jeg tror nok, at vi danskere også her bør vise, at vi er villige til at leve op til kravet om den fornødne tolerance. Det er nødvendigt, for at vi kan have et indslag af gæstearbejdere gående hos os og det kan gå gnidningsløst.

**Erik Hansen (Ålborg amt):** Må jeg indledningsvis takke arbejdsministeren for redegørelsen om gæstearbejderproblemerne og for den betænkning, der på afgørende vis trækker problemerne frem og på flere måder peger på veje til løsning af dem.

Det problem, vi har fået i de seneste år og

vel stærkest i de sidste par år, hvor tilgangen af udenlandsk arbejdskraft er vokset, bliver ligesom sat i de rette proportioner, og de føles vel mindre, når de sættes i forhold til den tilgang, der har været i vore nabolande. Af betænkningen fremgår, at antallet af udlændinge beskæftiget her i landet med et rundt tal ligger på 35.000 pr. 1. oktober i år. Heri er ikke medregnet svenske, norske og islandske statsborgere; disse regnes som bekendt ikke med, når det drejer sig om arbejdstilladelser.

Tallet 35.000, omkring 2 pct. af det samlede antal lønmodtagere her i landet, kommer fra ikke mindre end 40 forskellige lande. Jeg tror, at det for mange egentlig er antallet af de lande, hvorfra gæstearbejderne kommer, der virker mest imponerende, selv om man nok skal gøre sig klart, at der er nogle af de 40 lande, hvorfra der ikke kommer ret mange gæstearbejdere, medens de kommer i større tal fra enkelte lande.

Tallet 35.000 kan synes stort i forhold til, hvad vi er vant til, men som det fremgår af betænkningen, er tallet i vore nabolande og de lande, som vi ofte sammenligner os med, betydelig større. I Sverige er der ikke færre end 220.000 fremmedarbejdere. I dette tal indgår ganske vist fremmedarbejdere eller gæstearbejdere fra de øvrige nordiske lande; det giver et samlet tal af gæstearbejdere i Sverige på 7 pct. af arbejdsstyrken. I Luxembourg, det lille land, er der 30.000 gæstearbejdere eller 30 pct. af arbejdsstyrken. I Schweiz er der 600.000, også 30 pct. af den samlede lønmodtagerstyrke; i Vesttyskland er der 1,8 mill. eller 9 pct.; i Holland 100.000, 3 pct.; i Belgien 210.000, 8 pct., og går man videre til England, til Frankrig, de gamle kolonilande, er tallet også her ganske betydeligt, vel nok først og fremmest på grund af disse landes særlige historiske forhold.

En nøjagtig opgørelse over gæstearbejdernes oprindelseslande har det ikke været muligt for mig at fremskaffe; i hvert fald ikke hvis den skal være ganske nøjagtig, men af udvalgets betænkning fremgår, at 9.000-10.000 er fra de såkaldte Middelhavslande: Jugoslavien, Tyrkiet og Marokko, og at det er gæstearbejdere fra disse lande, der er kommet hertil i stigende tal sommeren igennem. Det er de sidstnævnte, ca. 10.000, ud af

[Erik Hansen (Alborg amt).]

de i alt 35.000, der har de største problemer og har det største behov for en særlig støtte og bevågenhed.

I en artikelserie i Fagbladet for den 10. december i år om problemerne for fremmedarbejderne, er mange enkeltteksempler trukket frem. Der er trukket problemer frem vedrørende gæstearbejderen, inden han forlader sit hjemland, problemer, han støder på på vejen hertil, og problemer, når fremmedarbejderen endelig når frem og er blevet beskæftiget. Vi kan givetvis ikke løse alle problemerne for fremmedarbejderne, men vi kan lige så givetvis gøre dem mindre, og det bør vi naturligvis sætte alt ind på.

De fleste vil vel erkende, at fremmedarbejderne hører et moderne samfund til. Fremmedarbejderne er de mobile, det er dem, der søger hen, hvor der er jobs ledige, og hvor der er brug for deres arbejdsindsats, de kommer ofte fra lande, der er økonomisk og industrielt tilbagestående.

For mange gæstearbejdere er der ikke et frit valg mellem at blive i hjemlandet ved et godt betalt job eller rejse ud til et godt betalt job; for de fleste, for de mange, står valget mellem at blive hjemme uden job og uden en arbejdsløshedsunderstøttelse eller at rejse ud til et job, der i forhold til hjemlandets lønniveau er yderst vellønnet. I Fagbladet for den 10. december oplyser en tyrkisk arbejder, at hjemme skal han være heldig, om han kan tjene 2 kr. pr. dag. Jeg har ikke kendskab til aflønningen på det tyrkiske arbejdsmarked, jeg har heller ikke kendskab til 2 kr.s købekraft i Tyrkiet, men på mig virker det noget voldsomt.

Jeg vil gerne citere fra Fagbladet, som i øvrigt har en påskønnelsesværdig artikelserie fra den 10. ds., hvor man interviewer en tyrkisk arbejder beskæftiget i en virksomhed nær Kolding; han er 47 år gammel og landmand af oprindelse. Man spørger ham, hvorfor han er her, hvordan han befinder sig, og han svarer: Jeg er ked af at være her, jeg ville hellere været blevet derhjemme, men det går simpelt hen ikke, vi må af sted for at kunne klare familien.

Jeg tror, at vi også skal tage den side af sagen med, når vi drøfter fremmedarbejderproblematikken. Har vi jobs, der ikke er ansøgere til her i landet, kan vi være sikre på, at der er mange fra Tyrkiet, Jugoslavien

osv., der vil føle sig meget heldigt stillet, om de kan få et eftertragtet job.

Vi kan af den information, der er til rådighed for os, også meget let konstatere, at mange af dem, der kommer hertil, i høj grad sparer midler op for at kunne støtte dem derhjemme, og tallet på dem, der sparer op for siden hen at kunne etablere sig eller skaffe sig en bedre levevej end tidligere, er stort.

Jeg vil gerne om indslusningsordningen sige, at den givetvis hidtil langtfra har virket hverken betryggende eller tilfredsstillende. I dagspressen præsenteres man i denne tid jævnlig for den ophobning af ulykkelige fremmedarbejdere, som er strandet i Hamborg; et enkelt sted har der været flere artikler fra hotel Lüneburgerhof i Hamborg, hvor et stort antal er strandet uden midler og uden muligheder for at vende hjem igen. Jeg vil tro, at selv om det vil ændre lidt på mobiliteten af fremmedarbejderne, må man nok ind på, at de skal rekrutteres i deres hjemland, og at de i større omfang end hidtil skal være sikret arbejdstilladelse og bolig i en vis periode. På den måde kommer vi også ganske i overensstemmelse med det, som er gældende i en lang række andre lande.

Andre ordførere har været inde på problemet omkring en helbredsundersøgelse. Jeg er ganske enig i, at den er nødvendig, og det er sikkert også mest heldigt, om man får den gennemført i gæstearbejdernes hjemland, men her må jeg, også på baggrund af avislæsning om problemerne, spørge, om man nu i grunden kan være sikker på, at den, der kommer og er i besiddelse af en helbredsattest, netop er den, som helbredsundersøgelsen har omfattet. Jeg siger dette, bl. a. fordi meget tyder på, at de, der kommer her, ofte bliver groft udnyttet, fordi deres skolekunderskaber er mangelfulde.

Jeg vil også gerne sige om de problemer, der knytter sig til hele introduktionen, at det nok er rigtigt, at vi skal lave introduktionskrivelser, materiale i vidt omfang, men vi skal her være opmærksom på, at vi står over for befolkningsgrupper, hvis skolemæssige baggrund ikke er særlig udviklet, og hvad hjælper det at få et skriftligt materiale, hvis de pågældende er analfabeter? Når det drejer sig om tyrkiske gæstearbejdere, som der kommer mange af, synes de at

[Erik Hansen (Ålborg amt).] komme fra ganske bestemte samlede områder, områder, hvor befolkningen er i slægt med den kurdiske folkestamme.

Jeg vil gerne slutte mine bemærkninger med at sige, at når gæstearbejdere kommer herop fortrinsvis fra få områder, ville der så ikke ligge en mulighed i, at man etablerede et samarbejde her fra landet med de områder, hvorfra gæstearbejderne kommer, så der blev tale om en slags venskabsbyer eller venskabsområder? Jeg tænker her på, at man dermed ville have lettere ved at få kontakt med dem, der kom herop, man ville have lettere ved at fortælle dem, hvilket samfund de møder, når de kommer her, og man ville vel, hvad der er endnu vigtigere, have mulighed for, at nogle af de færdigheder, som de erhverver her, kunne udnyttes, når de vender hjem.

Jeg vil derfor gerne bede den højtærede arbejdsminister undersøge, om ikke der på et eller andet område findes muligheder for bistandsprogrammer for udveksling og nyttiggørelse af de erhvervede kundskaber for gæstearbejderne, når de vender hjem.

Det er naturligvis for os et spørgsmål om at skaffe arbejdskraft til ledige job her i landet, men det er også for os et spørgsmål om at række en hånd til dem, som ikke kan finde beskæftigelse i deres hjemland. Jeg vil tro, at nyttiggørelsen af det, gæstearbejderne lærer, måske kunne udvikles, om øget bistand og øget kontakt på længere sigt blev søgt gennemført.

Aksel Larsen: Det er jo ikke første gang, vi diskuterer spørgsmålet om gæstearbejderne eller fremmedarbejderne her i tinget, og det er derfor vanskeligt at tilføje noget væsentligt nyt til det, der er sagt ved tidligere lejligheder, senest den 10. november i år.

Jeg kan naturligvis tilslutte mig det, der er sagt i arbejdsministerens redegørelse om, at tilgang af arbejdskraft udefra kan være nødvendig, og det er jo sådan set heller ikke noget problem, hvis det er arbejdskraft, der kommer fra lande med nogenlunde samme industrielle udvikling og fra samme kulturkreds. Men når det drejer sig om gæstearbejdere, der kommer fra lande med helt andre forhold og en anden kulturkreds, fra de så-

kaldte udviklingslande, så melder problemerne sig, navnlig når der kommer temmelig mange af dem.

Jeg sagde, at jeg anser det for nødvendigt, og at jeg er enig med ministeren i, at man må være interesseret i at få gæstearbejdere hertil. Men på den anden side er det et spørgsmål, i hvor høj grad der er behov for det, eller rettere sagt hvor stort behovet er, for jeg tror ikke, der er gjort tilstrækkeligt for at mobilisere den arbejdskraftreserve, vi faktisk har herhjemme. I øvrigt er det klart, at hvis der mangler arbejdskraft, er det en fordel, at der kommer gæstearbejdere og stiller sig til rådighed, naturligvis på de vilkår, at man sørger for, at det ikke kommer til, som ministeren kaldte det, at modvirke strukturtilpasningen i erhvervslivet, især i industrien, og at det ikke kommer til at virke løntrykkende eller skadeligt på anden måde.

Jeg vil samtidig tilslutte mig de udtalelser, hr. Erik Hansen (Ålborg amt) fremsatte om, at man skal være opmærksom på, at for så vidt kan modtagelsen af gæstearbejdere også være en form for måske endda meget effektiv u-landshjælp. Mange af dem, der kommer, måske flertallet, er ufaglærte, og de vil jo ikke alene kunne arbejde her, men de vil også kunne erhverve sig kvalifikationer, som i høj grad kan komme deres eget land til nytte, når de rejser hjem, og det er vel noget, man bør tage i betragtning og hjælpe mest muligt med til.

Hvad det, man kalder indslusningen, angår, kan jeg kun, som jeg gjorde for en måned siden, sige, at der her, som vi alle ved, har hersket det mest totale kaos, man kan tænke sig. Der har intet været gjort for at regulere, man har ingen oversigt over, hvor mange gæstearbejdere der er her, hvor de er, og under hvilke vilkår de arbejder; registreringen er først nu i gang; der er for sømt uhyre meget.

Her er det, jeg igen spørger: hvorfor har man ikke — man kunne have gjort det for lang tid siden — anvendt det apparat, som står til arbejdsministerens rådighed, nemlig arbejdsformidlingen? Og når man ikke har gjort det hidtil, hvorfor kan man så ikke gøre det fra nu af? Det er selvfølgelig udmærket, at man opererer med planer om at nedsætte udvalg og sende disse udvalg

[Aksel Larsen.]

rundt omkring i landet og forhandle og organisere, men det var da langt mere enkelt, om den arbejdsgiver, der har brug for arbejdskraft og ikke kan få den ad de sædvanlige kanaler herhjemme, henvendte sig til arbejdsformidlingen. Hvis den ikke kan skaffe dansk eller her i landet boende arbejdskraft, undersøger den, om den kan skaffe arbejdskraft fra andre lande, og så må man i de lande, hvorfra gæstearbejderne fortrinsvis kommer, have filialer af arbejdsformidlingen oprettet i forbindelse med den danske repræsentation. Endvidere må det være sådan, at ingen kan rejse hertil for at få arbejde, uden at det er ordnet i deres eget land, som har undersøgt deres kvalifikationer, taget alt muligt i betragtning og sikret dem arbejde herhjemme og forberedt, at der er bolig til dem.

Jeg fremførte disse synspunkter den 10. november i år, og da ministeren svarede mig, forekommer det mig, at han illustrerede, at han totalt havde misforstået, hvad jeg havde sagt. Ministeren sagde — det kan ses i Folketingets Forhandlinger 1970-71 sp. 1027 — følgende:

„Jeg forstod egentlig hr. Aksel Larsens tanker om, hvordan man burde tilrettelægge den kommende indslusning af gæstearbejdere, sådan, at de i virkeligheden bygger på stort set de samme hovedprincipper som fremmedarbejderudvalgets indstilling.“

Jeg må sige; at ministeren åbenbart totalt har misforstået mig, og jeg tvinges altså til at forsøge at forklare det, så der er en mulighed for, at han begriber det.

Jeg har ikke tilsluttet mig de efter min mening udviklede forslag, der kom fra udvalget, selv om nogle af dem kan være nyttige. Jeg har sagt: brug arbejdsformidlingen, opret arbejdsformidlingskontorer i Tyrkiet, i Jugoslavien, i Pakistan, i andre lande, hvorfra det store kontingent af gæstearbejdere kommer, og sørg for ved aftale med vedkommende landes myndigheder, at folk, der vil have arbejde i Danmark, skal gå igennem dette arbejdsformidlingskontor. Så har man den fornødne kontrol med det, så kan man tage hensyn til, om de er faglærte eller ikke-faglærte, man kan sikre dem arbejde, og man kan tage hensyn til deres

sundhedsforhold og mange andre ting. Det er det, jeg har foreslået, det er det, jeg synes arbejdsministeren for længst burde have gjort, og det er lange tider siden, jeg har givet ham den idé i et udvalgs møde her i Folketinget, men det syntes ikke at virke. Nu giver jeg arbejdsministeren ideen for tredje gang, og jeg håber, han begynder at begribe, at det er arbejdsformidlingen, jeg taler om, og ikke et helt nyt apparat. Jeg synes, det skal gå så ordinært til som muligt, og det må da være arbejdsformidlingens sag, når vi nu har den — og den koster jo temmelig mange penge — at skaffe den fornødne arbejdskraft enten herhjemme fra eller fra udlandet.

Vi har nu fået arbejdsministerens redegørelse og beretningen fra udvalget, men jeg står her med et andet dokument, som forekommer mig temmelig væsentligt. Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejder Forbund har syslet meget med problemet, og det er naturligt, fordi masser af disse gæstearbejdere er beskæftiget som ufaglærte i visse virksomheder, og i det omfang de har faglig tilknytning — hvad de alle sammen burde have — har de tilknytning til Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejder Forbund. Forbundet har nedsat et udvalg, som har udarbejdet en udvalgsrapport om fremmedarbejderproblemet, kaldet „Samme vilkår“, og jeg henstiller til alle interesserede og isærdeleshed til arbejdsministeriet og arbejdsformidlingen at studere denne lille pjece. Jeg kunne sådan set føle mig fristet til at oplæse den fra ende til anden, men jeg ved jo godt, at det bliver et lidt vel langt citat, og når jeg nu har gjort opmærksom på den, håber jeg, at alle rette vedkommende vil studere den; så vil de opdage, at der findes et righoldigt materiale. Der findes statistiske oplysninger om fremmedarbejderproblemet, om, hvor mange der er beskæftiget på de forskellige virksomheder; ja, det er ikke en omfattende statistik for hele landet, for det kan forbundet ikke skaffe, men man har altså skaffet en statistik over, hvorledes det er i visse afdelinger af arbejdsmands- og specialarbejderforbundet, hvor mange fremmedarbejdere der er, hvor stor en procentdel af arbejderstaben de udgør, og man har skaffet meget andet nyttigt materiale. Det er egentlig det bedste oversigtsmateriale, jeg

[Aksel Larsen.]

er stødt på hidtil; jeg synes, det er prisværdigt, at forbundet har gjort dette arbejde, og jeg mener, man skal benytte sig af det.

Jeg vil gerne bringe et par korte citater bare for at illustrere, hvad der står deri.

Der står f. eks. på side 8, at indvandringspolitikken må ændres, så arbejdstilladelser til fremmedarbejdere kun gives efter ansøgning fra den pågældendes hjemland eller bosted. Dette vil forhindre udlændinge i at søge arbejde i Danmark på legalt grundlag; før alle formaliteter er i orden, herunder løn-, arbejds- og boligforhold.

Ja, det harmonerer med, hvad jeg selv har sagt, men det er udtrykt meget klart her. Man taler om, at der må oprettes overenskomster med de lande, hvorfra fremmedarbejderne fortrinsvis kommer. Man siger, at personer, der ønsker at arbejde i Danmark, forud skal informeres om forholdene her og om vilkårene, og at man skal sørge for, at de, inden de rejser fra deres eget land, gennemgår en helbredsundersøgelse og har en helbredsattest; i så fald kan man vel sikre sig imod det, som en foregående taler har udtrykt sin frygt for, nemlig at de kunne møde med falske helbredsattester. Man forlanger et effektivt centralregister omfattende samtlige fremmedarbejdere i Danmark. Jeg forstår, at man er i færd med at oprette et sådant, men det er beklageligt, at man ikke er gået i gang med det noget før.

Man siger endvidere i denne beretning fra Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejder Forbunds udvalg, at arbejdsgiveren skal være lovmæssigt forpligtet til forud for ansøgning om arbejdstilladelse at indhente påtegning i den lokale faglige organisation — jeg tror, det ville være godt — og at han skal have pligt til at beskæftige antagne fremmedarbejdere i hvert fald i mindst 3 måneder; så vil man undgå meget af det, man har været ude for hidtil. Man må naturligvis samtidig se på, hvordan det er med gennemtrækket på den pågældende arbejdsplads; for hvis det er en arbejdsplads, der har så dårligt klima, at der er stort gennemtræk af arbejdere, det være sig danske arbejdere eller fremmedarbejdere, er det et spørgsmål, om man skal tillade den pågældende at beskæftige fremmedarbejdere.

Man udkaster tanken om, at en arbejds-

ver, der vil antage en fremmedarbejder, på forhånd skal stille et beløb til rådighed; så manden ikke står på bar bakke, når han kommer hertil; der kan jo gå et par uger eller tre, før han får sin første løn. Så kommer der noget, som jeg synes er væsentligt. Man siger, at arbejdsgiveren skal forpligtes til at føre lønningsbog, så myndighederne og de faglige organisationer, herunder tillidsmændene, kan kontrollere lønudbetaling, indbetaling af kildeskat samt bidrag til sygeforsikring og ATP.

Jeg kunne læse meget andet op fra denne pjecce; det skal jeg lade være med, men der er så mange nyttige ideer i den, som kan udnyttes sammen med det arbejde, fremmedarbejderudvalget har gjort, og jeg anbefaler det alt sammen til studium og det meste af det til meget velvillig og meget hurtig overvejelse.

Hvad angår boligforhold, må man være klar over, at mange, måske flertallet, af de fremmedarbejdere, der kommer, ikke er vant til den boligstandard, vi har her, og for øvrigt ikke ønsker at bruge mere af deres løn til boliggift end højest nødvendigt, fordi de ønsker at kunne sende flest muligt penge hjem eller vende hjem med flest muligt penge. Det må man tage i betragtning; så man må ikke drømme om, at alle de fremmedarbejdere, der måtte komme hertil, absolut skal have en 2 eller 3 værelses lejlighed med alle moderne bekvemmeligheder, for det vil de ikke være interesseret i. Jeg taler ikke om, at de skal puttes ind i slum, men man skal blot tage hensyn til dette. Jeg er modstander af sådanne foretagender som det, vi har kaldt ghettoen på Avedøre Holme, men nu bliver den jo bygget; så vil jeg blot anbefale det, arbejdsmandsforbundet også anbefaler, at den i hvert fald kun bliver brugt som midlertidig boplads, således at ingen må bo der længere end 6 måneder, så skal der skaffes dem anden bolig. I øvrigt animerer man fra arbejdsmandsforbundet til, at hvis det drejer sig om at skaffe gæstearbejderne bopæl f. eks. i ejendomme, der opføres af sociale boligselskaber, så bør disse interessere sig for i hver eneste opgang at indrette enkeltværelser, som kan udlejes til fremmedarbejdere, måske også til danske — det er der i høj grad behov for — så det ikke bare drejer sig om lejligheder.

Naturligvis kommer så spørgsmålet om

[Aksel Larsen.]

information af fremmedarbejderne, om at bibringe dem et vist nødtørftigt kendskab til sproget, skaffe dem steder, hvor de kan opholde sig, så de ikke er henvist til gaden eller til Hovedbanegården eller lignende lokaliteter, hvor de jo ellers må samles i mangel af bedres havelse; det er måske også et kommunalt anliggende, men noget må der gøres ved det.

Der er sket en hel del forsømmelser, også fordi dette problem er kommet os ind på livet så temmelig pludseligt og man har været for længe om at opdage, at problemet var der, og man har været for længe om at tage hensyn til det og få hånd i hanke med det. Nu er man vel i færd med det, og jeg vil håbe, at man nu i et ret hurtigt tempo får oprettet det meste af det, der har været forsømt, selv om man naturligvis ikke på en studs kan opfylde alle de krav, der kan stilles enten fra fremmedarbejderne eller eventuelt fra dansk politisk eller social side.

**Kjær Rasmussen:** Det er efter vores opfattelse meget vigtigt, at dette fremmedarbejderproblem placeres i sin rette sammenhæng, noget, som jeg ikke synes der hidtil har været en udpræget vilje til. Det er vigtigt, at problemet først og fremmest ses i forbindelse med de senere års økonomiske udvikling her i landet. I 1960'erne forsvandt arbejdsløsheden næsten fuldstændig, og arbejdsgiverne blev som følge deraf nødt til at betale mere for at få arbejdet udført. Arbejderne var med andre ord i stand til at presse lønningerne i vejret, fordi arbejdsgiverne måtte konkurrere om at få folk.

Imidlertid er det klart, at en sådan situation truer fortjenesten, der jo er den del af den samlede produktionsværdi, som lønarbejderne ikke får udbetalt. Tendensen gik altså i retning af, at arbejdsgiverne måtte acceptere en lavere fortjeneste, og sådan ville det vel også være gået, hvis staten ikke var trådt hjælpende til med den såkaldte deportationslov og med tilladelse til firmaers import af fremmed, billig arbejdskraft.

Man må altså holde sig for øje, at fremmedarbejderproblemet er opstået på grund af industriens ønske om at holde lønnen nede for at kunne holde profitten oppe. Fremmedarbejderproblemet er således skabt af industriens profitinteresser, og når det fra forskellig side har været hævdet, at vi, som man siger, forstået som den danske befolkning, har brug for gæstearbejdere til forøgelse af produktion og beskæftigelse, ja, så sidestiller man helt fejlagtigt lønmodtagerens interesser med arbejdsgivernes.

Fra regeringshold har man villet påstå, at importen af fremmedarbejdere er nødvendig, dels fordi arbejdsstyrken i løbet af de kommende ti år vil stagnere, dels fordi arbejdskraftbevægelserne fra den egentlige produktionssektor til servicefagene og til den offentlige sektor vil gøre det næsten umuligt at opretholde den økonomiske vækst. Med hensyn til påstanden om den stagnerende arbejdsstyrke er der at sige, at højere lønninger ville gøre langt flere kvinder erhvervsaktive. Regeringens påstand er altså kun rigtig, dersom kvindelønningerne fortsat skal holdes nede, og det mener vi som bekendt ikke de skal. Det mente vi heller ikke før manifestationen her oppe fra galleriet for lidt siden.

Med hensyn til den anden påstand, om arbejdskraftbevægelserne, der vil hindre opretholdelsen af den økonomiske vækst, er der at sige, at mekaniseringer og rationaliseringer allerede har overflødiggjort en hel del arbejdere i produktionen. Det spiller naturligvis også ind, at arbejdsforholdene gennemgående er bedre i servicefagene, men dette forhold kunne jo bedres betydeligt gennem højere lønninger til arbejderne i produktionen.

Derimod passer det, at forholdene for fremmedarbejderne er utilfredsstillende i dag. De tvinges til at bo dårligt og dyrt. Jeg kan i denne forbindelse ikke lade være med at minde, det var vist Bo Røjkærs notits i Fagbladet, hvor han skrev om Vognmandsmarken: hvis det var danskere, der skulle derind, så var der plads til 500, men nu er

[Kjær Rasmussen.]

det altså ikke danskere, der skal derind, nu er det fremmedarbejdere, og så kan man udmærket proppe 1200 ind i dette hus.

Fremmedarbejderne tvinges også til på linje med os andre at betale højere skatter uden dog at opnå samme ydelser fra det offentlige. Samtidig med at fremmedarbejderne således på alle måder får lov til at betale overpris, bliver de af danske lavtlønsarbejdere betragtet som konkurrenter til de ledige underbetalte job og til de alt for sparsomme boliger, og det er betragtninger, som er fuldt ud forståelige. Følgvirkningen bliver den, at der skabes et fremmedhad.

Når dette er sagt, så skal det selvfølgelig også siges, at vi ikke principielt er modstandere af, at der kommer udenlandske arbejdere her, men betingelserne må som sagt være andre end nu. De må have fuldstændig ligeværdige kår lønmæssigt og socialt.

Jeg vil lige til sidst gøre en bemærkning om det synspunkt, der har været gjort gældende fra i hvert fald et par af de tidligere ordførere, nemlig at det, at der bliver indført fremmedarbejdere her til Danmark, skulle være en form for u-landshjælp. Jeg må sige, det er et synspunkt, som jeg overhovedet ikke forstår. Jeg anser det for at være fuldstændig forkert. For hvad er det, der er tale om? Der er jo tale om, at først tog det rige Vesten råstofferne fra disse lande, og nu tager man de samme landes arbejdskraft. Det er dog en bedårende form for u-lands hjælp. Jeg kan ikke rigtig få øje på den.

**Hanne Reintoft:** Arbejdsministeren er kommet med noget, som ministeren kalder en redegørelse for fremmedarbejderproblemet. Det er snarere en redegørelse for, hvordan vi udnytter fremmedarbejderne hårdest muligt. Ministeren antyder en række problemer af alvorlig karakter, der også i høj grad beviser de politiske ideer, der ligger bag tilgangen af fremmed arbejdskraft, og bekræfter danske arbejderes frygt for, at det skal være konkurrence og løntryk over for dem. Lad mig her tilføje, at det er utilladeligt at gøre denne berettigede frygt for danske arbejderes daglige brød til et spørgsmål om intolerance, endsige racisme. Ministeren fremhæver selv gæstarbejdernes betydning

for samfundsøkonomien, men indrømmer, at man ikke har en klar oversigt over det. Jeg ville nu tro, at man har en fornemmelse af, at det kan betale sig for arbejdsgiverne. Det indrømmes netop af ministeren, at vort erhvervslivs fejlstruktur giver problemer. Det må vi fastholde.

I Nordjylland går, som jeg har sagt før i dag, hver tiende arbejdsmand arbejdsløs. Der er masser af arbejdskraft her. På grund af vort samfundssystem, hvor arbejdsgiverne er enerådende i erhvervslivet, er vi for det første ikke i stand til at placere vores industrier, hvor de med rette kunne ligge, og hvor arbejdskraften er, og for det andet er vi ikke i stand til at bytte industrier om, der ville tjene til den for samfundet mest hensigtsmæssige produktion.

Her fremhæver ministeren, at fremmedarbejderne er mere mobile end dansk arbejdskraft, og det skal nok passe. Fremmedarbejderne er en hær af uheldige mennesker, der på grund af deres eget samfunds uformåenhed må drage verden rundt for at skaffe sig det daglige brød. Når de kommer hertil, er de ofte så medtagne og har så stort et behov for indtjening, at de lader sig koste rundt i et omfang, som danske arbejdere stadig ikke vil og heldigvis heller ikke behøver finde sig i. Jeg talte forleden i et tog med en ung fremmedarbejder på 17 år. Han havde gået to måneder i Hamborg og ventet; så blev han kostet til Gøteborg, der havde han gået fem måneder, så blev han kostet to måneder til København, og nu blev han sendt videre til 275 kr. om ugen i Odense. Det er en nydelig behandling.

Men det er vel også regeringens drøm, at danske arbejdere efterhånden skal lade sig koste af sted fra sted til sted, fra industri til industri, fra byggefag til eksporterhverv, som finansministeren har udtalt sig så elegant om. Det kan vi se f. eks. af finansministerens udtalelser, vi kan se det af denne redegørelse, vi kan se det af tidligere debatter om arbejdsformidlingen, og vi kan se det af det nye forslag om mobilitetsfremmende foranstaltninger på arbejdsmarkedet.

I hele fremlæggelsen af problemet arbejdskraft, som ministeren uophørligt taler om, ser man tydeligt regeringens og Arbejdsgiverforeningens inhumane opfattelse af, hvad arbejdskraft er, for det er trods alt menne-

[Hanne Reintoft.]

sker, begrebet dækker, mennesker, der, desværre endnu i hvert tilfælde, er nødt til at sælge deres arbejdskraft til arbejdsgiverne.

Ministeren indrømmer ganske rigtigt, at danske arbejdere er så fornuftige, at de i videst muligt omfang søger til de bedst lønnede fag og områder. Heldigvis: Vi har en høj organisationsprocent i vor fagbevægelse og trods alt en nogenlunde slagkraftig fagbevægelse. Men når det samtidig fremhæves, at fremmedarbejderne vil komme til at tage det lavest betalte arbejde, så indrømmer man faktisk fra ministerens side den løntrykkende indflydelse, som fremmedarbejderne får, og det står faktisk også imellem linjerne i redegørelsen, at det kan være hensigtsmæssigt for det hellige og ukrænkkelige erhvervsliv og dets ret til at udbytte mennesker i videst muligt omfang.

Der holdes i denne tid også fra borgerlig side — statsministeren har været inde på det så mange gange — lange taler om lavtlønsproblemet og dets alvor. Der holdes taler i arbejdsmandsforbundet, der holdes taler af regeringen, og vi ved alle, at lavtlønsarbejderne i Danmark fører en fattig tilværelse. Når man truer overenskomsterne, så er det også moderne fra regeringsside at sige nogle trøsteord om, at der trods alt nok skal tænkes på de lavest lønnede, især hvis de højest lønnede vil give afkald, for at der skulle gives mere af nationalindkomsten til arbejderne, det er der jo ingen der siger noget om — andet end os andre.

Det hjælper ikke at prøve at løse problemerne på den måde. Den eneste måde, de lavtlønnede får forbedrede forhold på, det ved vi fra mange, mange års arbejdskamp, er, at de stærkeste fagområder trækker lønnen i vejret og derefter trækker de lavtlønnede med. Men hvis det nu er ministerens hensigt, at vi skal have så mange fremmedarbejdere som muligt ind som ekstra løntrykkere, så løser vi jo aldrig lavtlønsproblemet, og så må vi henstille, at man indstiller de medlidende og tilsyneladende sociale taler om det, som man ikke mener.

Ministeren mener, at den økonomiske vækstproces vil skabe et uafviseligt behov for yderligere tilgang af fremmed arbejdskraft. Vil ministeren ikke være så venlig først at forklare mig, hvordan han vil skaffe arbejderne i Nordjylland dækning for deres

uafviselige behov for arbejdspladser på deres hjemsted? Jeg synes i og for sig, at for en dansk minister må det være nok så interessant som det uafviselige behov for fremmedarbejdere. Det er faktisk også et uafviseligt behov for en dansker at have en arbejdsplads og et sted at tjene sin løn, og det kunne jo være, vi skulle beskæftige os lidt med først at opfylde det.

Med hensyn til de sociale problemer har vi i og for sig været igennem dem ved den sidste fremmedarbejderdebat, men vi må endnu en gang på det skarpeste afvise alt ghettobyggeri, vi må kræve svindelen med indvandringen stoppet, bl. a. fra Hamborg.

Jeg vil godt spørge ministeren lidt ud om det, der nævnes i redegørelsen om det elektronstyrede fremmedarbejderregister. Det lyder meget fornemt. Hvad skal det bruges til? Hvad skal det bruges til ud over den helt almindelige registrering af gæstearbejdernes tilstedeværelse og deres opholdssted? Jeg har før i et spørgsmål anholdt udtalelsen om, at bestemte politiske opfattelser hos en fremmedarbejder kunne forhindre fornyelsen af en arbejdstilladelse. Jeg fik et meget uldent svar fra justitsministeren den gang; nu kan det være, at arbejdsministeren vil uddybe sin bemærkning om det elektronstyrede register en smule. Vil det sige, at fremmedarbejderne ikke har danskerens grundlovssikrede ret til at ytre sig politisk? Vil det sige, han bliver registreret for et politisk tilhørsforhold, for politiske aktiviteter og adfærd i øvrigt? Jeg ved godt, det er meget svært at få svar af denne regering og ikke mindst af arbejdsministeren, men når man nu har lavet sådan et fint register, så vil jeg gerne have en ganske nøje besked på, hvad man skal bruge det til.

Vi må kræve, at fremmedarbejderen på enhver måde bliver behandlet anstændigt. Jeg havde for nylig en sag, jeg diskuterede meget længe med justitsministeren, jeg ved, at der var et venstrefolketingsmedlem indblandet i den også. Her var justitsministeren meget hård. Det drejede sig om en indvandret italiener, der har boet her 10 år. I de første år var han veltilpasset, tjente godt, klarede sig godt. Så begik han desværre ret alvorlig kriminalitet, men afsønde sin straf. Han opførte sig eksemplarisk under afsoningen af straffen, men blev ikke desto mindre bagefter udvist af landet, hvor



[Hanne Reintoft.]

han havde boet i alt i 10 år og havde kone og 2 små børn, oven i købet en italiensk kone, han ikke kunne blive skilt fra. Er det de vilkår, fremmedarbejderne skal have? Skal de herop og tro, de kan få lov at leve på lige fod, men så blive behandlet på den måde, hvis de kommer i vanskeligheder og oven i købet tager konsekvenserne af deres handlinger?

Lad mig igen henstille, at vi ved en eventuel tilgang af fremmedarbejdere holder os til visse sprogområder, så vi kan intensivere sprogundervisningen, og at man inden indvandringen giver virkelige oplysninger om vores inflation, vores kæmpeskatter og vores bolignød. Hr. Aksel Larsen var inde på, at de måske ikke ønskede sig boliger af standard som vore. Det tror jeg nok de gør, men de skal i hvert fald inden have besked på, hvad de koster, for det kan jo godt være, det afskrækker nogle fra at tage herop. Der bliver ganske rigtigt ikke meget tilovers, når huslejen og skatten er betalt.

Lad mig til sidst sige, at man godt i denne forbindelse — det er så moderne i visse kredse — kan lade være med at misbruge ordet internationalisme. Det, at danske arbejdere ikke kan finde beskæftigelse på grund af erhvervslivets strukturproblemer, og det, at udenlandske arbejdere i nød og elendighed drager verden rundt, det har ikke noget med internationalisme at gøre. Det, der er internationalt i denne sag, er, at både danske og udenlandske arbejdere må finde sammen for at bekæmpe de arbejdsgivere, der udbytter dem og benytter sig af deres, desværre, svage samfundsmæssige stilling.

Og så vil vi i øvrigt gerne endnu en gang fremhæve kravet om et øjeblikkeligt stop for indvandring af flere fremmedarbejdere.

**Arbejdsministeren (Lauge Dahlgaard):** Jeg har forstået de udtalelser, der er fremsat fra de forskellige ordførere med undtagelse af fru Hanne Reintoft, derhen, at der er nogenlunde enighed i den vurdering, som jeg prøvede på i min redegørelse for en uge siden at trække frem som den i øjeblikket væsentligste konklusion, når det drejer sig om en vurdering af gæstearbejderproblematikken ud fra et økonomisk synspunkt; de sociale synspunkter kommer jeg tilbage til.

Jeg forstår, at man er enig i, i hvert fald i det væsentlige, at den grundholdning, ud fra hvilken de konkrete gæstearbejderproblemer bør søges løst, er den, at vi ikke skal prøve at indkapsle os her i landet i forhold til gæstearbejderproblematikken, men at vi må erkende, at vi har brug for gæstearbejdere til at løse flaskehalsproblemer og visse økonomiske vækstproblemer, som vi i de kommende år måske ikke kan klare på grundlag af indenlandsk arbejdskraft.

Der er også enighed om, at man i denne forbindelse skal afveje situationen over for en løbende løsning af de strukturproblemer på det hjemlige arbejdsmarked, som nu engang løses bedst, når det kan karakteriseres som et stramt arbejdsmarked. Jeg hører til dem, der tror, at arbejdsmarkedet her i landet i de kommende år vil være karakteriseret af forskellige grader af stramhed, men ikke karakteriseret af en svingning mellem, hvad man kan kalde fuld beskæftigelse og arbejdsløshed. Det er altså i dette arbejdsmarked, vi skal søge løbende at finde løsningen af spørgsmålet: hvor mange gæstearbejdere er det naturligt og hensigtsmæssigt ud fra arbejdsmarkedsmæssige og økonomiske synspunkter at give adgang her til landet?

Dette er en konklusion, som for mig står — i det omfang der er enighed om den, og det forstår jeg der er — som et ganske solidt grundlag at bygge også en mere detaljeret gæstearbejderpolitik op på efterhånden. Det er jo ikke sådan, at jeg har sagt, vi skal ikke lave nogen gæstearbejderpolitik endnu. Det, jeg har sagt i min redegørelse, er, at der kan være mange enkeltheder, hvorom vi først kan træffe beslutningerne efterhånden, men gerne ud fra et grundsynspunkt, og det grundsynspunkt, som jeg her har refereret, forstår jeg har fundet tilslutning.

Man har fra forskellig side været inde på, i første omgang hr. Finn Christensen, at der var behov for nøjere analyser af gæstearbejdernes betydning for dansk økonomi på længere sigt. Jeg forstod det sådan, at formålet med disse analyser skulle være at tilrettelægge en langsigtet målsætning med hensyn til, hvor mange gæstearbejdere vi skal have. Man har i fremmedarbejderudvalgets betænkning været inde på lignende synspunkter. Man har et kapitel, hvor man opregner de forskellige synspunkter og faktorer, der i denne forbindelse bør tages i

## [Arbejdsministeren.]

betragtning. Jeg må erkende, at jeg tøver lidt med hensyn til at sætte en sådan undersøgelse, der ifølge sin natur måtte blive meget omfattende, i gang.

Der er henvist til, at vi måske kan lære en del i Sverige på dette punkt, som har så mange arbejdere, der ikke er født i Sverige. Om dette vil jeg sige, at vi har naturligvis haft kontakt med svenske myndigheder om disse spørgsmål, men det gælder om Sverige, som det gælder om andre lande, der i en årrække har haft et stort antal gæstearbejdere, at denne problematik ikke er gennemanalyseret i en sådan grad, at der dér er noget virkeligt at hente for os. Det kunne måske være rimeligt at tage dette spørgsmål op på nordisk basis, og det er i hvert fald en tanke, jeg er inde på. Men som sagt, jeg tøver med at sætte en sådan undersøgelse i gang, indtil vi her i landet kan møde op med lidt flere erfaringer, end det kan siges at det antal gæstearbejdere, vi i øjeblikket har, kan have forsynet os med.

Den opbremsningsordning, som i øjeblikket gælder for adgang til arbejdstilladelse her til landet, skulle gerne efterhånden gå over i den mere varige ordning. Der er ikke tale om, at vi arbejder med flere midlertidige ordninger — jeg forstod, det var noget i den retning, hr. Finn Christensen var inde på — der er tale om, at vi har en midlertidig ordning, som er ved at blive udformet i enkeltheder af det dispensationsudvalg, der er nedsat. Dette dispensationsudvalg har udarbejdet en skitse, som i øjeblikket er til overvejelse i arbejdsmarkedets organisationer, og som derefter — og det vil ske i løbet af ganske få dage — vil blive oversendt til det arbejdsmarkedspolitiske udvalg med henblik på en endelig indstilling til mig.

Ifølge sagens natur er en vurdering af behovet i den givne situation for gæstearbejdere og behovet for arbejdskraft, der ikke kan tilfredsstilles herhjemme, naturligvis det, der er kernepunktet i denne skitse. Et af spørgsmålene, som vi vist også var inde på under gæstearbejderdiskussionen for en måneds tid siden, er spørgsmålet, om behovet skal manifestere sig i form af et behov på den enkelte virksomhed for et ikke helt lille antal arbejdere ad gangen. Men jeg tror, det vil være rigtigt, at vi lader de faglige organisationer og Arbejdsgiverforenin-

gen tage stilling til sagen, før vi gør den til genstand for en nærmere diskussion, som vel må finde sted i folketingets udvalg.

Forskellige har været inde på, at arbejdstilladelser bør tildeles gæstearbejdere, inden de forlader det land, hvori de bor, normalt deres hjemland. Jeg har også fået en indstilling fra fremmedarbejderudvalget, der går ud på dette, og det er grundlaget for overvejelserne om den varige indslusningsordning, som skulle kunne afløse den midlertidige ordning, vi i øjeblikket har.

Denne indstilling — og det må hr. Aksel Larsen have mig undskyldt — finder jeg stadig ligner en hel del den tanke, han er inde på, nemlig at arbejdsformidlingen skal oprette kontorer i de lande, hvorfra gæstearbejderne kommer. Der er netop tale om en vurdering af behovet for gæstearbejdere, hvori arbejdsformidlingen og dens centrale myndighed, arbejdsdirektoratet, er inddraget, og skal der etableres en hverveordning, er det noget, som arbejdsformidlingen også må stå for.

Et problem, der imidlertid hænger sammen med dette, er, at forudsætningen for at etablere en sådan ordning er, at der er skabt arbejdskraftaftaler med de lande, hvorfra gæstearbejderne kommer. En sådan ordning består i at etablere et samarbejde mellem danske myndigheder og de lokale myndigheder i de lande, hvorfra gæstearbejderne kommer, og det er det, man forstår ved en arbejdskraftaftale. Vi er ikke utvetydigt blevet tiltrådet at gå ind i arbejdskraftaftaler fra de europæiske lande, vi har drøftet dette spørgsmål med. Det hænger sammen med, at synspunkterne på, hvilke gæstearbejdere der skal komme her til landet, udvælgelsen af dem, kan være anderledes hos myndighederne i de lande, hvorfra gæstearbejderne kommer, end hos danske myndigheder, som varetager danske interesser. Men spørgsmålet indgår i de overvejelser, som knytter sig til tilrettelæggelsen af en varig indslusningsordning.

Gæstearbejdernes tilpasningsproblemer består af et meget stort antal enkeltspørgsmål, og der har her i dag særligt været peget på boligproblemet, som vel også må siges at være det største eller i hvert fald et af de to største problemer. Der har været stillet spørgsmålet, om arbejdsformidlingen ikke bør samarbejde med boligansøgningen. Jeg

## [Arbejdsministeren.]

kan hertil oplyse, at de lovforslag, boligministeren har fremsat her i folketinget, og som bl. a. omfatter finansiering af kollegier for tilflyttet arbejdskraft, dansk og udenlandsk, såvel som spørgsmålet om gæstearbejderes adgang til sociale boliger på samme vilkår som udsanerede, forudsætter et samarbejde mellem boligmyndighederne og arbejdsformidlingen.

Der er vel særlig her i hovedstadsområdet behov for en ting til, nemlig at man ikke havde et stort antal enkeltkommuner som forhandlingsmodpart i disse sager. Der kunne være brug for, at man havde en enkelt kommunal enhed til at søge at løse gæstearbejdernes boligproblemer. Det er nemlig rigtigt, som det er påpeget fra mange sider, at de kommuner, der gør noget for at løse disse problemer, dem flytter gæstearbejderne til, og så har man altså i virkeligheden ikke fået skabt den løsning, som man ønsker. En ensartet indsats på et fælles grundlag er der et behov for. Men det er jo ikke det eneste område, hvor staten har behov for, at det storkøbenhavnske område bliver en kommunal enhed.

I praksis skal gæstearbejdernes tilpasningsproblemer løses lokalt. Det er kommuner, det er faglige og andre organisationer, det er virksomhederne, der har de praktiske muligheder for at løse gæstearbejdernes daglige problemer.

I den forbindelse rejser sig det spørgsmål, som hr. Simonsen og som hr. Finn Christensen var inde på, den administrative tilrettelæggelse af disse ting. Jeg forstod det sådan, at medens hr. Finn Christensen ønskede, at man samlede gæstearbejderadministrationen ét sted, for så vidt statens administration angår, så var hr. Simonsen af den modsatte opfattelse, nemlig at man skulle undgå at oprette specialadministrationer. Det synspunkt, som er regeringens, er, at de gæstearbejderproblemer, som naturligt svarer til tilsvarende problemer, den danske befolkning har, må løses af de sædvanlige administrative myndigheder. Men der er en række koordinationsproblemer, og der er først og fremmest nogle meget tyngende informations- og vejledningsproblemer — og de er måske endnu vigtigere end boligspørgsmålet — som ikke kan løses, uden at der gøres en speciel indsats.

Man har været inde på i forbindelse med forslaget om etablering af et gæstearbejderkontor under socialstyrelsen, at det er at slå brødet for stort op. Jeg vil gerne advare imod, at man snyder sig til for billige løsninger, når det drejer sig om at løse gæstearbejdernes informations- og vejledningsproblemer og løse de koordinationsproblemer, som visse foreligger. De, der har beskæftiget sig med gæstearbejdernes problemer i de halvandet år, vi har haft dem, vil vide, hvordan det kan tynde samvittigheden, at selv ganske primitive, ganske simple spørgsmål forekommer vanskelige at give en god vejledning om. Det er af meget stor betydning, at vi ikke skyder den opgave fra os. Gæstearbejdernes skattebetaling har i øvrigt også et sådant omfang, at de med rette vil kunne forvente, at vejlednings- og informationsproblemerne tages op til løsning.

Jeg skal herudover kun svare på nogle enkeltheder, som har været fremdraget. Hr. Simonsen var inde på, om sundhedsundersøgelser skulle foregå, inden gæstearbejderen forlader sit hjemland. Jeg kan sige, at man i indenrigsministeriet og sundhedsstyrelsen arbejder med disse spørgsmål. Det problem, der foreligger, er, om man kan have tillid til, at de sundhedsattester — og det er jo tuberkuloseattester, det drejer sig om — virkelig vedrører den person, som de angiver at vedrøre. Det er et spørgsmål, om undersøgelserne, der foregår i udlandet, har en sådan lødighed, at vi er tilfredse med dem.

Dertil kommer, at gæstearbejdere, som visse er raske, når de kommer her til landet, har en højere sygdomsfrekvens, når der er gået et halvt eller et helt år, i kraft af, at de kommer til at leve under forhold, de ikke er vant til. Det vil sige, at der nødvendigvis må etableres en sundhedstjeneste for gæstearbejderne her i landet, og en sådan er altså også under udarbejdelse.

Hr. Robert Christensen spurgte, om det var rigtigt, at man var ved at trykke advarselsskilte på virksomhederne. Jeg kan bekræfte, at arbejdstilsynet har taget spørgsmålet om informering om sikkerhedsspørgsmål på gæstearbejdernes eget sprog op, og at det også omfatter advarselsskilte på virksomhederne.

Hr. Erik Hansen (Ålborg amt) var inde på det interessante spørgsmål om muligheden for et samarbejde mellem værtslandet

## [Arbejdsministeren.]

Danmark på den ene side og så de egne i gæstearbejdernes hjemland, hvorfra de kommer, på den anden side. Som det måske vil være tinget bekendt, kommer temmelig mange særlig af de tyrkiske gæstearbejdere fra ganske bestemte større og mindre landsbyer, og det giver jo muligheder for et samarbejde som af hr. Erik Hansen (Ålborg amt) nævnt. Jeg kan oplyse, at ministeren for udviklingsbistand har taget spørgsmålet op om en tanke, der er nævnt af en ung dansk etnolog, der har været nede i Tyrkiet, og som går ud på at etablere et sådant samarbejde for at undersøge, hvilke realiteter der er i disse tanker, og hvilke perspektiver de måtte indeholde.

Til slut skal jeg sige, at jeg er særdeles glad for, at der i de kommende måneder er mulighed for samarbejde med et folketingsudvalg. Et sådant udvalg er jo nedsat; jeg har allerede haft fornøjelsen af at sende en række besvarelser til udvalget. Lad mig i den forbindelse sige til fru Hanne Reintoft, at hendes spørgsmål om indholdet og den anvendelse, der skulle gøres af gæstearbejderregisteret, har jeg givet en skriftlig besvarelse af til det pågældende folketingsudvalg, og selv om fru Hanne Reintoft ikke er medlem af det, er det en besvarelse, som også vil være til rådighed for hende. Det er af stor betydning i den fase, vi befinder os i i øjeblikket, at der er bekvem og let adgang til samarbejde mellem administrationen og de politisk bestemmende instanser.

Hermed sluttede forhandlingen.

Den sidste sag på dagsordenen var:

*Valg af 1 medlem til landsskatteretten (i stedet for Jørgen Jensen).*

(Jfr. tidenden sp. 2362).

Valgt blev: *Havnstrup Clemmensen.*

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

I skrivelse af dags dato meddeler boligministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

*Forslag til lov om fremme af byggeriets udvikling.*

De af folketinget valgte statsrevisorer har

afgivet beretning angående statslige tilskud på driftsbudgettet. Eksemplarer vil blive omdelt.

Fra stortingets Nobelkomité er modtaget en henvendelse om uddeling af Nobels fredspris for 1971. Blanketter til eventuel indstilling herom er fremlagt i læseværelset.

Medlem af folketinget Vivike har meddelt mig, at han ønsker til ministeren for Grønland at stille følgende spørgsmål:

„Finder ministeren det forsvarligt, at der bruges mange millioner kroner til flytning af den kgl. grønlandske handel, når den fortsat kan fungere udmærket i København?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets spørgetid onsdag den 13. januar 1971.

*Skriftlig fremsættelse af lovforslag.*

**Boligministeren (Hastrup):** Jeg skal her ved fremsætte forslag til lov om fremme af byggeriets udvikling.

Lovforslaget har sin baggrund i den situation, som byggeriet befinder sig i. På væsentlige punkter er forholdene på byggeområdet helt anderledes end tidligere.

Samfundet står i dag over for store og varierede byggebehov samtidig med, at den tekniske udvikling har åbnet mulighed for at tilfredsstille sådanne behov i et hidtil ukendt omfang. Udviklingen har åbnet nye perspektiver. Teknikken har skabt grundlag ikke blot for mere og hurtigere byggeri, men også for stadig højere kvalitet og produktivitet og dermed lavere byggeomkostninger. For at fremme disse muligheder må samfundets og byggeriets forskellige led bringes til at fungere og samarbejde mere effektivt, end det hidtil har været tilfældet.

Der er brug for øget koordination af alle parter i byggeprocessen og for mere viden om tekniske, organisatoriske og behovsmæssige forhold. Der er også brug for bedre kendskab til andre parters indsats og muligheder.

Et mere udbygget samarbejde mellem det offentlige og erhvervslivet på byggeriets område er en forudsætning herfor.

Problemerne forstørres af de internationale markeder, som er under dannelse, også for så vidt angår byggeri. Det vil ikke længere være muligt for byggeriet at leve i et